

Egy színházi újság története.

(Színházi Látcsó, 1863—64.)

Napjainkban a színházi újság a legnépszerűbb sajtótermékek közé tartozik. Munkatársai az írófejedelmektől grófnőkn át egészen a kartáncosnőkig mindenfajta tollforgatókból toborzódnak, olvasótáborra pedig határtalan; nincs olyan magasan álló és nincs olyan mélyre süllyedt tagja a társadalomnak, aki koronkint ne forgatná lapjait. Képanyaga a sztár premier-plan arcképétől a karikatúráig, a gyermek- és kutyaszépségsversenyek győzteseitől egy tragédia nagyjelenetének a megörökítéséig mindent tartalmazhat. Nagyráhatótt műfaj, bár ennek még nincs tudatában.

A XIX. század színházi újságjai többnyire lelkes színészek próbálkozásai voltak. Nem szolgáltak reklámcélokat, tisztán a kultúra talajából nőttek ki, és ennek megfelelően csekélyszámú olvasóközönséggel rendelkeztek. Hasábjaikat színházelméleti cikkek, szakviták és bírálatok töltötték meg, kísérő képek, mivel a fényképezés még gyermekcipőben járt, nem voltak. A tartalom a szoroszító egyéniségének megfelelően változott, volt szárazabb vagy szórakoztatóbb, egyben azonban valamennyi megegyezett: a kísérleteket nem követte anyagi siker. Magyarországon nem élt annyi színész és színházbarát, hogy azok el tudtak volna tartani egy szaklapot, amint pl. a nagy francia színházi újságokat eltartotta a francia színházi világ.

Egressy Gábor rövidéletű lapja után (Magyar Színházi Lap, 1860), 1863 áprilisában Szerdahelyi Kálmán, a híres bonvivant vállalkozott arra, hogy a Nemzeti Színház érdekeinek képviselőjeként újságot indít. Szerdahelyiben nem hiányoztak a jó zurnaliszta alaptulajdonságai: éles ész, jó megfigyelőképesség s nem utolsó sorban írói készség. Mégis gondolkodóba ejtethet cselekedetének rúgója: miért vállalt magára, kis vagyonszállal kockáztatásával, ekkora terhet olyan színész, akinek ragyogó jókedve egy országot vilányozott fel, s akinek bő tero volt önmaga, művészete kifejtésére? Mi indította arra, hogy a reggeli próbák, az esti játék, a sok műfordításban töltött óra mellett még a szerkesztőségi munka porát is vállalja? Elhatározásában bizonyára szerepet játszott a hatalom kérdése. Szerdahelyi nagyrabecsülte a sajtót; jól ismerte befolyását az olvasókra, súlyát az ítéletek megformálásánál. Barátságban élt kora minden jelesebb újságírójával és gondosan ápolta is ezt a jóviszonyt. A gondolat, hogy maga is részese lehet a sajtó-képviselő hatalomnak, aligha hagyta hidegen. A pusztá becsvágy azonban nem adott volna annyi ösztönzést, amennyi a fiatal vállalat fenntartásához kellett. Az érvényesülősi törekvés mögött eszmei tartalom is állott; a XIX. század közepén nem volt magyar színész, aki hivatása érdekében, a hazai színjátszás szolgálatában ne vállalt volna missziót. Szerdahelyinek, aki színésztársai között a legműveltebbek

egyike volt, igen tiszta elgondolásai voltak a magyar színészképzésről, az előadások színvonalának emeléséről, a színpad és a drámairodalom viszonyáról. 1863-ban, amikor új intendáns, az intézethez teljes szívvel ragaszkodó Radnótfáy került az ügyek élére, megragadta az alkalmat, hogy a színház védnöksége alatt teret szerezzen gondolatai kifejtésére.

A lap megindítását jelentő szerződést Radnótfáy és Szerdahelyi, a szerkesztő-kiadó, dícséretes derülátással három évre kötötték meg. Az 1000 példányban megjelenő lap előfizetési jövedelme Szerdahelyit illette. Ugyanesak ő nyomatta, a szerződés tartama alatt, a naponta szükséges 130 színlapot is, amelyekért a színház napi 3 frt-ot fizetett. Ezek voltak a kiadót illető előnyök. A kontraktus többi pontja — 13 volt összesen — inkább teherkéntelnek számított és bizonyára mindenkit gondolkozásra készítetett volna, aki nem látja olyan rózsás színben a világot, mint a fiatal vállalkozó s nem érzi olyan mélyen egy színházi újság szükségességének gondolatát. Mert a lapnak minden nap meg kellett jelennie, első oldalán színlappal, amikor csak játszottak a Nemzeti Színházban, tehát hétszer egy héten és pl. karácsony második ünnepén is; a kész lapot minden este nyolc óráig be kellett mutatni a színháznál felülvizsgálat végett, reggel kilencre pedig szétküldeni az előfizetőknek; a színlapokat Budán kiragasztatni¹ — a pesti színlap-terjesztés külön vállalkozó feladata volt —; este hatig minden nap színlap-korrektúrát kellett küldeni a színházi titkárhoz, hogy az esetleg történő változásokat bejegyezhesse, és mindezt pénzbírság terhe alatt. Ha a műsor változott — már pedig ez, a kor egészségtelen életmódja következtében lépten-nyomon előfordult, mert egy-két tag majd mindennap beteget jelentett —, a színház megfizette ugyan az újra nyomtatandó színlap szedési díját, de az új korrigálás stb. fáradságát bizony nem. S kikötötték, hogy abban az esetben, ha az évi tiszta haszon 875 frt fölé emelkednék, Szerdahelyi visszafizeti az intézetnek azt a napi 3 frt-ot, amit a színlapokért kapott.²

Könnyű megállapítanunk, hogy a lelkiismeretes intendáns nem tette kockára színháza anyagi érdekeit. Sőt azt is kikötötte, hogy minden, a Nemzeti Színházat illető közleménynek helyet kell a lapban szorítani. Hűségösen örködött intézménye érdekei felett, azonban tagadhatatlan, hogy jóindulatú buzgalommal próbálta túlni Szerdahelyi szekerét is. Még az újság megindulása előtt folyamodott a helytartótanácshoz, hogy a hírlapok után járó, elég magas bélyegilleték felét, tekintettel arra, hogy a lap a Nemzeti Színház érdekeit szolgálja, engedjék el. 1863-ban azonban, négy évvel a kiegyezés előtt, efféle érvnek nem volt súlya. Az illetékeket teljes egészében meg kellett fizetni.³ Ugyanígyen rosszindulattal kezelte a hatóság Radnótfáynak azt a másik kérel-

¹ Buda város legforgalmasabb pontjainak ebben az időben a következők számítottak: az Alagút és a Lánchíd fő, a Vizivárosban az Erzsébet-apácák temploma és a Harmincadház (a Gyorskoesi-utcában), a Rácvárosban a Hidkávéház és a Szarvas-ház, a Krisztinában a templom előtti tér és a Horváth-kert, a Várban a Vízikapu, a kamra épülete (a régi jezsuita rendház), a Levéltár, a Főörség a palotánál, a Városháza, a „volt Casino“, a helytartótanács; a királyi palota és a helytartóság számára is kellett színlapot küldeni.

² Országos Levéltár, Nemzeti Színházi Iratok, Fasc. 1863—64. 237/1863—64.

³ U. ott, Fasc. 1862—63. 452/1862—63.

mét is, hogy tiltsák meg a német színházi újságnak, a Zwischenakt-nak a nemzeti színházi színlapok közlését. Worafka rendőrfőnök talán meghallott valamit azokból az örömhangozból, amelyek a magyar színházi újságot fogadták, s hangsúlyozták, hogy most a színlap miatt kénytelen lesz magyar újságot vásárolni az operába siető német polgár is —. mindenesetre süket maradt az intendáns kérésével szemben és nem lépett fel a Zwischenakt ellen. Hymódon Szerdahelyit jó csomó jövedelemtől, a közönséget pedig megbízható színlaptól fosztotta meg.⁴

A nehézkes császári bürokrácia nem nyomta rá bélyegét az újságra, amelynek bücsője felett olyan rideg szigorral állott. A címlaptól kezdve — rajza látcsövet ábrázolt, egyik üvegjében a színpad sürgés-forgásával, másikban a közönség, a páholsorok képével és a hosszú ideig Franciaországban élt Országh tervezte — vidán és kedves sajtótermék volt. A mindenkori színlap mellett szépirodalmi közlemények, napi és társasági hírek és imitt-amott szakcikk adták a tartalmát. A színházról naponta volt benne egy-egy rövidke tudósítás, Vadnay vagy Szerdahelyi tollából: ez mindig tárgyilagos volt és sohasem fordult elő benne a színész Szerdahelyi dícsérete. Vadnay Károly volt a szerkesztő jobbkeze és a különféle csevegések ügyestollú szerzője. Havi Mihály, régi kiérdemesült vidéki színigazgató segített az adminisztrációs teendőkhöz. A színészettörténeti cikkek két író tollából kerültek ki: Egerváry (Potemkin) Ödön- és Szilgetyiéből. Az előbbi enlőkezett meg, egyebek között, Dérynérről. Katona József hajdani szerelme ekkor még élt Miskolcon és biedermeier mosolyának bája már ismét megértésre talált ezeknél az ifjú embereknél, akik csaknem két nemzedékkel jártak mögötte. Szerdahelyi tolla nem mozdult meg nagyon gyakran. „Beköszöntő“-jében vázolta álláspontját: „az én gondom az összeállítás“. — „Én nem leszek egyéb, mint azon igénytelen kéz, mely a jó kertészek által növelt virágok friss bokrétaját reggelenkint átnyújtja a közönségnek.“ A szerkesztéssel kapcsolatos fáradozást úgy fogta fel, hogy az „nem ellensége a színpadi haladásnak: sőt az olvasmányokból merített elmélet, a színvilág eseményeinek közléről való megismerése... segíteni fog a gyakorlaton...“⁵

Az elméleti tudás ápolására szolgáltak azok a külföldi folyóiratok — címük, sajnos, ismeretlen —, amelyeknek előfizetésére a szerkesztőség kilenc hónap alatt 60 frt-ot áldozott.⁶ Érvényesítésére viszont a szükség vitte rá a szerkesztőt. Köztudomású, hogy a Nemzeti Színház igazgatóit és szervezetét támadni jó időtöltés volt az újságírók egy részének; ez a beszéd-tárgy gyakorta állandó érdeklődésre tarthatott számat és kitűnően megtöltötte az üres hasáboakat. 1863 júniusában ismét roham indult az intendáns ellen s a színház lapjára várt a feladat, hogy kivédje. Szerdahelyi rámutatott a fent vázolt szokás helytelenségére és igyekezett megértetni a közönséggel, hogy az egyik legtöbbet panaszolt sérelem: jó operáénekes hiánya, igazán nem a vezetőség bűne, hanem elsősorban a képezde, — az utánpótlás hiánya. Arról sem az igazgató tehet, ha a színházi szervezet bürokratikusabb

⁴ U. ott, Fasc. 1863—64. 31/1863—64.

⁵ A Színházi Láteső, 1863. ápr. 6. 1. szám.

⁶ O. L. i. h., Fasc. 1863—64. 237/1863—64.

a kelleténél. A drámai játérend bibéje, hogy t. i. egy-egy tag folyton szabadságon van, azzal magyarázható, hogy a kevés fizetés mellett gyakoribb szabadságolással kell kárpótolni a színészeket. Ezen úgy lehet segíteni, ha nyáron nyolc hétre bezárnák az intézetet — a Nemzeti Színház fennállásának első idejében 12 hónapon át játszott —, ebből hat hetet minden tag tetszése szerint tölthetne, a végső két hétben pedig folyhatnának az új évadot előkészítő próbák. Ezt a hatheti szabadságot vidéki turnékra lehetne fordítani, emelve ilymódon a kisvárosi színjátszás színvonalát és fiatal tehetségek után kutatva. A nyolcheti szünet elmúltával a fővárosi közönség is újult kedvvel járna színházba. A drámaírók gyakori panaszát, hogy darabjaikat a dráma-bírálok hosszú ideig elfektetik, azzal az intézkedéssel kellene orvosolni, hogy kimondják: minden megfelelő eredeti darab hat héten belül színre kerül, és pedig a bemutató utáni két hétben legalább háromszor; az egyik előadás, a jövedelem fokozása céljából, vasárnapra essék. Ha meggondoljuk, hogy ebben az időben évi 18 előadás már óriási sikert jelentett egy darab számára. Szerdahelyi indítványát nagyon előnyösnek mondhatjuk. A fordításokat két hét alatt kellene elbírálni s ha megfelelnek, azonnal kifizetni a fordításért járó díjat.⁶

Irodalomtörténeti szempontból az előbbieknél jóval érdekesebb Szerdahelyinek az az indítványa, hogy minden előadásra elfogadott darabot nyomasanak ki. A dolog anyagi oldalát megoldhatónak vélte, mert 50—60 frtból kikerül egy színmű kiadása, s ha minden vidéki színingazgatót köteleznek arra, hogy annyi példányban vegye meg a darabot, ahány szerep abban van, az előadás napján pedig a közönség soraiban is árulják: a nyomtatás, korrektúra és a szerzői díj meg fognak térülni.⁷ Indítványa mellett több órvet sorakoztat fel. „Ha a színész szerep helyett darabból tanulhat, tágabb tér nyílik meg előtte a mű tanulmányozására s ezáltal szerepét is helyesebben adhatja elő. (Az eddigi szokás szerint a színész csak az olvasópróbából ismerhette meg a darabot, vagy — a törvények értelmében — csak 24 óráig tarthatta magánál, az pedig sokkal csekélyebb idő, mintsem az alatt a legkönnyebb darabot is átérthesse, hát még arra, hogy azt tanulmányozhassa is.)“ „...buzdításul szolgál a színésznek szerepéből oly alakot teremteni, mellyel még a mű ismerőjét is meglepje.“ De jól meg is kell tanulni a szöveget, nehogy a közönség baklövösen kapja az embert! A kritikuskoknak is könnyebb dolguk lesz, ha ismerős darabról mondhatnak ítéletet; a felújítások simábban fognak menni, gondosabbak lesznek a fordítások, jobbak az előadások s több újdonságra is kerülhet sor évente az eddiginél, mert nyomtatott szövegből sokkal könnyebb tanulni.

1863-ban Szerdahelyi elgondolása még nem valósult meg. De 1866-ra sikerült Radnótfáyyal és Szigligetivel megértetnie a dolog jelentőségét s csakhamar megindult a Nemzeti Színház Könyvtára című sorozat, értékes forrásul mindazok számára, akik a kor irodalmi ízlését akarják tanulmányozni.

⁶ Színházi Látó, 1863. jún. 19., 20. — 73. és 74. szám.

⁷ U. ott, 1863. jún. 24. — 78. szám.

⁸ O. L., i. h., Fase. 1865—66., 1866—67. 145/1866—67.

A Színházi Láteső napihírei gyakorta számoltak be a mágnavilág társadalmi eseményeiről; otthonos volt ebben a szerkesztő is, a főváros egyik első gavalérja. Színházi hírei ügyesen igyekeztek fölkelteni az érdeklődést a Nemzeti Színház soron következő újdonsága iránt. Azonban sohasem tárgyaltak meg botrányokat ezeken a hasábokon és sem Szerdahelyi, a színház egyik oszlopa, sem Vadnay, a színházi befentes nem szellőztettek rajtuk kulisszatitkokat. Az újság első lapján ékeskedő látcső hí címere maradt a tartalomnak: a színpadot és a közönséget figyelemmel kísérte, de ami a színpad mögött történt, arról nem tett említést.

Szerdahelyi folyóiratának tárgyilagos szelleme mindenkinek feltűnhetett, aki néhány évvel korábban Egressy lapjának is olvasója volt. Míg Egressy mindig személyiségének teljese súlyával akarta befolyásolni közönségét, tapasztalatai és emlékei, véleményei és színháztudományi dogmái özőnét zúdítva rá, addig Szerdahelyi, finom tartózkodással, híreinek csupán csoportosításával igyekezett rávezetni olvasóit a kívánt nézetekre.

A vidéki színészet ügye azonban Egressy lapjában több teret talált. Szerdahelyi nagyvárosi ember volt, aki szívesen keres vidéken szórakozást: Egressy számára a magyar glóbus minden színházi vonatkozása életbevágóan fontos ügy volt.

Azzal az udvarias mosollyal, amellyel lapja beköszöntött, vált is meg a szerkesztéstől Szerdahelyi. 1863—64 telére közte és az intendants között olyan személyes természetű ellentétek támadtak, amelyek — mindkét férfit jellemző lovagias jóindulattal — néhány hónap alatt elsímítottak ugyan, de egyelőre feszélyeztető tettek volna a lapkiadással járó szoros együttműködést. Elvi ellentétek is merültek fel. 1863-ban két magyar színház játszott a fővárosban. A Nemzeti Színház mellett a Budai Népszínház iparkodott közönséget szerezni a magyar színházi kultúrának. A két intézmény nem volt egymással jóviszonyban. A kis Népszínház igyekezett borsot törni hatalmasabb társa — mint képzelte, vetélytársa — orra alá, Radnótfáyók pedig megvotással nézték Molnár György vidékiességét. A Színházi Láteső ebben a kérdésben nem állott feltétlenül a Nemzeti Színház pártjára, hanem megkísérelte megőrizni jóindulatú semlegességét mindkét fél iránt. Ezen a ponton azután határozott ellentét mutatkozott az intézet és hivatalos lapja között és akadtak, akik ebből az ellentétből magyarázták Szerdahelyi lemondását a szerkesztésről. Azonban a legfőbb ok, amely a szerkesztő-kiadót arra bírta, hogy 1863 decemberében felmentését kérje a vállalat további folytatásától, anyagi volt: kilenc hónap alatt 6977 frt 49 kr bevétellel szemben 9870 frt kiadás állott.⁹

⁹ A jövedelemből 4549 frt. 70 kr. volt előfizetési díj — egész éves előfizető mindössze 51 akadt —, 1613 frt. 19 kr. a hirdetések utáni bevétel és 814 frt. 60 kr. jött be a példányonként eladott lapok után. A „kiadás“-tételnél 6067 frt. 12 krt tett ki a bélyeg- és nyomdászámra, 1080 frtot Vadnay és Havi tiszteletdíja, 1569 frt. 40 krt a segédszemélyzet fizetése és 1153 frt. 63 krt a „külön kiadások“: a szerkesztői szállás bére és fűtése, bebútorozása, az előfizetési felhívás és az újság címkéjének elkészíttetése, külföldi újságok díja, stb. O. L., Nemzeti Színházi Iratok, Fasc. 1863—64. 237/1863—64.

A színházat nem érte veszteség, mindössze csak nem kapta vissza a színlapok után kifizetett napi 3 frtot. Kárt legfeljebb a kiadó vallott, Szerdahelyi, és esetleg Emich Gusztáv, a nyomdász. A közönség bizonytalansággal sajnálkozott a kedves lap korai elhűlésén, de szintén nem szenvedett érzékeny veszteséget, mert a befizetett előfizetési díjak fejében az 1864. január 1-én, Vadnay Károly szerkesztésében és ugyancsak Emich kiadásában megjelent Fővárosi Lapok-at kapta cserébe. A Fővárosi Lapok számos nemzedék kedves újságjává fejlődött. Külső formátuma, hangjának kedvessége és finomsága, állandó színházi rovata igaz örökösévé tették Szerdahelyi lapjának s maga Szerdahelyi is munkatársává szegődött. Az egykorú magyar színházi kultúra számára azonban mégis érzékeny veszteségnek számított egyetlen, jól szerkesztett és külföldi hatásokat ügyesen közvetítő közlönyének megszüntése.

Még 1864 júniusában egy Bródy Zsigmond nevű újságíró is megpróbálkozott színházi újság kiadásával. Ugyancsak Emichel szerződött, lapja Láteső címet viselt, a közönség azonban, amelyre építeni akart, bizonyára más lehetett, mint a Szerdahelyié. Ennek megválogatott hírei és úri szemlélete helyett itt a leghajmeresztőbb rémhírek és botránykrónikák sorakoztak egymás mellé. Azonban ez az alacsonyabb néposztályokra és a szegény zsidóságra appelláló színházi lap még annyi ideig sem élt, mint elődei: 1864 augusztusában, egymásután 100 szám megjelenését sem érve meg, megszűnt.

A Színházi Láteső már régen a feledés homályában pihent s szerkesztője, az egyre elfoglaltabb és egyre ünnepelebb Szerdahelyi, sok műfordítása, vendégzereplése, házi gondja mellett már maga is elfeledkezett ezirányú működéséről, amikor „azon kedves meglepetésben részesült, hogy 600 frtnyi helyegadó megfizetésére szólíták föl azon színlapokért (Budai Népszínház!) s múzeumi jelentésekért stb., melyeket a Színházi Láteső-ben ez intézetek iránti jóakarattal közölt. Nem lévén ezekre eleve, lapja megindításakor, figyelmeztetve, a meglepetés tökéletes volt. Ennél fogva e napokban Császár Ő Felségénél volt kihallgatáson, azon kérelemmel, hogy őt e hátralek fizetésétől legkegyelmesebben fölmenteni méltóztassék.”¹⁰ Ferenc József „kogyteljesen” fogadta a kihallgatáson megjelent színészt és „vígasztaló biztatással” bocsátotta el. A humoros epilógust még mulatságosabbá tette a császár előzékeny tapintata, amikor anyanyelvén beszélt Szerdahelyivel. Holott ez sokkal jobban tudott németül, mint az uralkodó magyarul.

M. Császár Edit.

¹⁰ Fővárosi Lapok, 1864. okt. 26. sz.

felszínre hozni. Társaságunk egyik alapítójának, mindnyájunk mesterének ezen jubileumán kedves kötelességünknek tartjuk mi is, Öt meleg szeretettel köszönteni.

Kerecsényi Dezsőt, Társaságunk jegyzőjét a Kormányzó a vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére a debreceni Tisza István Tudományegyetem bölcsészettudományi karán a *magyar irodalomtörténet* nyilvános rendkívüli tanárává kinevezte.

Papp Ferenc halálával nagy veszteség érte tudományunkat. Halálakor a Magyar Tudományos Akadémia a következő gyászjelentést adta ki: „Gyulai Pál tanítványai körébe tartozott; innen vitte magával az életbe az igazság és az irodalom tiszteletét és szeretetét, a lőek és szó egyenességet. Háláját mestere iránt életrajzának megírásával róttá le, feltüntetve abban egy félszázad irodalmi életét s azon kor eszményeit. Másik nagy műve a legtragikaibb magyar költőnek, Kemény Zsigmondnak pályáját, egyéniségét és műveit rajzolta, nagy alapossgággal, lelkiismeretes gondossággal, mi az előadás szépségével a ritka ízléssel párosult. Elvonult ember volt; munkáinak élt — és munkáiban él tovább.” Társaságunknak alapítása óta választmányi tagja volt; emlékét kegyelettel őrizzük!

Baros Gyula emléke. Az Új Idők ezévi 41. számának „Szerkesztői üzenetei”-ben olvastuk a következő meleghangú sorokat folyóiratunk néhai szerkesztőjének, a hét éve elhunyt Baros Gyulának szeretőszívű egyéniségéről: „EGY RÉGI ELŐFIZETŐ. Egyedül vagyok itthon és hallgatom a rádió esti műsorát. Bajor Gizi kedves szavait, a Bizánc hatalmas, örökéletű mondatait, Kornis Gyula előadását és elgondolkozom... Egyszerre magam előtt látom régi osztályomat, a Veres Pálné gimnáziumban, nyolcadikos osztálytársaimat és néhai magyar tanárom jóságos, komoly arcát. Herczeg Ferenc volt a legkedvesebb írója és fájó szívvel gondolok arra, milyen kár, hogy olyan korán elment az élők sorából Baros Gyula tanár úr és nem hallhatja kedves írója ünnepsét. — Ha egy-egy íróról tanultunk, a tanár úr mindig felszólította tanítványait, hogy akinek megvan az író valamelyik műve, hozza magával a legközelebbi órára. Komoly ember volt a tanár úr, nem lehetett vele egy-egy órát 'átbeszélni', szigorúan alkalmazkodott a tanmenethez és minden hiábavaló szószaporítást még csírájában elfojtott. Egyszer azonban sikerült őt kizökkenteni és sikerült elérni, hogy a következő órára kevesebb leckét kapjunk. — Irodalomtörténeti könyvünkben Herczeg Ferenc volt soron. Ismertük a tanár úr érzelmeit; annyi Herczeg-kötetet hoztunk, hogy csak úgy roskadozott a katedra. A tanár úr láthatólag örült, hogy annyi Herczeg-könyvünk van és hogy annyit olvastunk a nagy író műveiből és addig-addig beszélünk a művekről, míg váratlanul megszólalt a csengő.

— No, maguk alaposan kihasználták ezt a gyenge oldalamat, a leckével sem haladtunk tovább, — mondta és mosolyogva hagyta el az osztályt.“

Magyar Századok címen, irodalomtörténeti szempontból is értékes könyvsorozat indult meg, *Tolnai Gábor* szerkesztésében. A 12 kötetre tervezett sorozat a régi magyar prózastílus történetét óhajtja bemutatni, önálló művekkel

és antológiákkal. Eddig a következő kötetek láttak napvilágot: *Legendák könyve* (Kardos Tibor); *Heltai Gáspár Magyar Krónika* (Varjas Béla); Bothlen Miklós *Önéletírása* (Tolnai Gábor); *Erzelem és okosság*. A magyar próza a felvilágosodás korában. (Baróti Dezső); Széchenyi István *Naplói* (Bóka László); Kemény Zsigmond: *Özregy és leánya* (Keresztury Dezső).

Sajtótudományi Könyvtár. Régebben az irodalomtudomány a maga feladatának tartotta a hírlapok és folyóiratok történeti tanulmányozását. Az első sajtótörténeti munkákat irodalomtörténészek írták; Ferenczy József is „a magyar hírlapirodalom történetének” nevezte sajnálatos módon folytatás nélkül maradt nagy művét. Az irodalomtörténeten kívül azonban az újságnak, az időszaki sajtónak, mint egységes egésznek vizsgálata még számos más tudományág harmónikus együttműködését feltételezi: a történezm., a társadalomtudós., a statisztikus, valamint a nyomdászat és a sokszorosítás műszaki vonatkozásainak kutatója a maga szorosabb szakterületén veti fel és oldja meg az egyes részletkérdéseket. Az 1936-ban alakult Magyar Sajtótudományi Társaság azt a célt tűzte maga elé, hogy az időszaki sajtó tudományos problémáival foglalkozókat egy munkaközösségben egyesítse. A társaság jelenlegi elnökének, Egyed Istvánnak vezetésével elhatározta, hogy a felolvasóülésein előadott dolgozatokat *Sajtótudományi Könyvtár* című kiadványsorozatban teszi közzé. A sorozatban eddig a következő füzetek jelentek meg: 1. Vitéz Nagy Iván: *A külföldi magyar sajtó*. — 2. Elekes Dezső: *A szellemi kultúra, különösen az időszaki sajtó számbartételének problémái*. — 3. Máté Károly: *Az első magyarországi hírlap kérdése*. — 4. Dezsényi Béla: *A hírlapkönyvtár gyűjtőköre*. — 5. Lukács József: *Régi magyar haditudoostók*. — 6. Egyed István: *A sajtószabadság fogalma*. A Sajtótudományi Könyvtár eddig megjelent, valamint a jövőben kiadásra kerülő számai igazolják, hogy a külföldön már elfogadott „sajtótudomány” elnevezés magyar viszonylatban is jogosult. Az eddig megjelent füzetek alapján komoly várakozással tekinthetünk a Társaság további munkássága olé.

Elhunytak.

BALOG (1897-ig Blaustein Náthán) IMRE, dr. jur., ügyvéd, szentszéki ügyész, szül. Nagylakon (Csanád vm.) 1873-ban, megh. Budapesten 1943. szeptember 18-án (tem. n.). — Róm. kat. Az 1890-es években hírlapíróskodott. — Verseskötete: *Könyvek*. Bp., 1898.

CSANKI BENJÁMIN, ny. egyet. ny. r. tanár, szül. Füzesgyarmaton (Békés vm.) 1868. január 3-án, megh. Debrecenben 1943. június 5-én. — 1914—1938. a debreceni egyetem ref. hittud. karán a ker. erkölcstan tanára volt. — Verseket és egyh. szónoklatokat is írt.

DOMBI MÁRK (János), dr. phil., zirci alperjel, szül. Nagyatádon (Somogy vm.) 1869. ápr. 14-én, megh. Zircen 1943. szeptember 1-én. — M. irodalomtörténész volt. Főműve: *Kölesy mint kritikus*. Széchenyi., 1896.

GLATTFELDER GYULA (1911-től móri), dr. theol. h. causa, m. kir. titkos tanácsos c. érsek, esanádi püspök, szül. Budapesten 1874. március 18-án, megh. u. o. 1943. augusztus 30-án. — Szülők: G. Jakab kocsigyáros, Kováts Hermin. 1896-ban szentelték pappá, 1910-ben az egyh. ékesszólástan ny. r. tanára lett a budapesti egyetemen, 1911-ben pedig esanádi püspök. 1942-ben ki-nevezték kalocsai érsekké, de székét betegsége következtében nem tudván elfoglalni, ér. címmel megmaradt esanádi püspöknek. Fiatal korában tárcákat is írogatott, később mint hitszónok tűnt ki.

LENKEI (1881-ig Guttman) HENRIK, c. igazgató, ny. főreáliskolai tanár, szül. Pécsen (Baranya vm.) 1863. június 26-án, meghalt Budapesten 1943. július 5-én. — Izr. Szülők: Guttmann Joakim tanító, Fuchs Regina. 1887—1920. (?) a budapesti V. ker. áll. főreáliskola német—francia-szakos tanára volt. Az *Újság* szerint 1937. kapott igazgatói címet. 1881. óta írt verseket, tárcákat, cikkeket külföldi, budapesti és vidéki lapokba. 1892—1895-ben társszerkesztője volt az *Élet*-nek. Többkötetnyi verse s néhány verses színműve is van. *Leáldozás* c. tragédiájával 1910-ben és *Kató bosszúja* c. vígjátékával 1918-ban elnyerte a M. Tud. Akadémia Teleki-díját.

ÜJHÁZY LÁSZLÓ (ros-nóbányai), c. igazgató, ny. áll. gimn. tanár, szül. Pozsonyban 1855-ben, megh. Pestszenterzsébeten 1943. július 20-án (tem. n.). Róm. kat. Atyja: Ü. László 1848—1849. honvédszázados. 1877—1893. mint világi tanár a debreceni, majd a nagykikindai piarista gimn. tanára volt. 1894. áll. szolgálatba lépett s előbb a VIII. ker. áll., 1906—1920. a gyakorló gimnáziumban működött. — Történeti tankönyvein kívül néhány füzetnyi beszéde is megjelent.

VARGA BALINT, dr. phil., c. igazgató, ny. ref. főgimn. tanár szül. Szentleányfalván (Arad vm.) 1856. június 23-án, megh. Budapesten 1943. szeptember 16-án. — 1893—1896. a debreceni, 1896—1922. a budapesti ref. gimn. tanára volt. Hódmezővásárhelyen temették el. — Alhitólag róla mintázta Móricz Zsigmond *Légy jó mindhalálig* c. regénye egyik főalakját. — Eredeti verseket és műfordításokat írt. A *Gazette de Hongrie*-ban (1881—1882.) Madách *Ember Tragédiájá*-t is közölte francia nyelven.

WALLESZ JENŐ, volt hírlapíró, szül. Balassagyarmaton (Nógrád vm.) 1871. szeptember 22-én, megh. Budapesten 1943. augusztus 23-án. — Izr. Szülők: W. Mór, Weisz Fáni. A négy középiskola elvégzése után lakatosmesterséget tanult budapesti műhelyekben és az áll. felsőiparisiskolában. A műhelymunka megviselvéen egészségét, pályát változtatott s egy ideig nevelősködött, mia'att magánúton képezte tovább magát. Kétévi működés után a Demokrata Párt tikára, majd az *Új Század* c. hetilap s.-szerkesztője lett. Azután a *Népszava*, *P. Napló* s 1910-től az *Újság*, később *Újság* b., 1927-ben főmunkatársa lett. Szépirodalmilag is működött s 1898—1900 a *M. Génusz*. 1908—1915. az *A Hét* s.-szerkesztője is volt. Álnevei: Lynkeusz. Tövis. G. P.

Felelős szerkesztő és kiadó : Kozocsa Sándor, Budapest, VIII. Rákóczi-út 19. 44.005. — K. M. Egyetemi Nyomda, Budapest, 1943. (F.: Thiering Richárd.)